

Gabriele d'Annunzio in njegov novi roman.

Vojeslav Molè (Rim).

M. d'Annunzio n'est pas un romancier. C'est un poète, et ses livres sont des poèmes. Ce sont des oraisons sublimes célébrant la gloire de l'amour païen, de l'amour natif, où la volupté et la mort chantent alternativement des hymnes enflammées,
Jeanne de Flandreysy; La Revue Latine 1904. pag. 572.

talija ima zopet literaren dogodek: Gabriele d'Annunzio je napisal nov roman, ki ga je obetal že celi dve leti in ga je pričakovalo občinstvo z napeto radovednostjo. Zdaj, ko je izšel, so prenapolnjene ž njim izložbe vseh rimskih knjigaren in ves Rim govori o tem novem delu, kakor se govori na pr. v Parizu o procesu Steinhilove ali pa — da bo primer stvarnejši — kakor se govori tam ravno v teh dneh o Rostandovem „Chanteclerju“.

Menda se nikjer drugje občinstvo ne zanima tako zelo za nobenega svojega pisatelja, kakor se zanimajo Italijani za Gabriela d'Annunzia. A noben drugi pisatelj tudi ne da toliko govoriti o sebi, noben drugi ne govori in ne piše o sebi s takšno emfazo, nihče ne proslavlja tako samega sebe in nihče ne dela za svoje spise takšne — reklame. Živi javno kakor malokdo drugi, javnost pozna vse njegove najtajnejše grehe in intimnosti in škandale, pozna njegove ljubezenske doživljaje in lahkomiselnosti. In vsa inteligentna Italija je razdeljena na dva tabora: prvi proslavlja vsako besedo, ki poteče D'Annunziu izpod peresa, in drugi pobija zopet vse; a oba tabora se zanimata za vsako njegovo novo delo in vsako izzove celo vojsko med njegovimi oboževalci in nasprotniki.

Pred petnajstimi leti je pozdravil Francoz De Vogüé v pariški „Revue des deux mondes“ D'Annunzia kot stvaritelja „latinske renesanse“, kot umetnika, ki preporodi vso umetnost, kot nekakega latinskega Wagnerja. In D'Annunzиеva slava je rasla dan na dan, vsa Evropa ga je proslavljala, povsod so ga začeli posnemati in še celo na Slovenskem je našel oboževalce. Almanah „Na novih potih“ je priobčil emfatičen, po nemških esejih posnet spis o tem velikem artistu.

Vsa njegova dela preveva nekaj takšnega, da si D'Annunzia ne moremo misliti drugačnega kakor mladega. In vendar je praznoval lani že tridesetletnico svojega literarnega delovanja kljub temu, da še ni dosegel petdesetega leta.

Začel je zgodaj pisati verze in sedemnajstleten mladenič izdal prvo zbirko svojih pesmi. Bili so to mladi verzi, napisani pod vplivom Carduccija in Stecchettija; a vendar je bil že tedaj D'Annunzio tako samonikel, da je pretvoril te vplive po svoje ter pokazal že v svoji prvi zbirki bistvo in jedro svoje poezije. V obliki Carduccijevih antičnih od je izrazil toliko drznih želja in sanj o življenju, da se je vsakdo čudil pogumu, s katerim je ta mladi poet izražal svojo mesenost.

Kmalu se je pridružil vpliv francoskih naturalistov, in D'Annunzio je začel s tajinstveno naslado iskati svojim novelam snovi v onih nižinah življenja, kjer ne cveto lilije, ampak je sama bolest in sovraštvo in zlo. Krvave so te njegove prve povesti in bolešno je razkošje, s katerim se potaplja avtor v morju zla in grdega, opisanega z nedosežno lepim jezikom. In obenem je pisal pesmi, tako strastne, tako solnčne, tako drzne, kakršnih je bilo pred njim le malo v italijanskem slovstvu.

A vsaka čaša razkošja krije na svojem dnu kapljo grenkobe. In tudi D'Annunzio je prišel v stadij, ko se je čutil trudnega in izmučenega in se mu je zahotelo novih poti in ciljev. Prve njegove novele in romani so bili napisani, kakor bi jih bil napisal kak italijanski verist ali pa francoski naturalist, in njegovi verzi so včasih zazveneli kakor Baudelairejeve pesmi; a sedaj je čital Dostojevskega in Tolstega in je tudi sam uzrl svoje bedne in trpeče brate, samo da ni pojmoval njih trpljenja, kakor sta ga umela ona dva velika Samaritanca; D'Annunzio pozna le telo in zanika dušo in zato je vse trpljenje, ki ga je slikal, le telesno.

Utrudilo ga je bilo življenje in trudna, jesenskotrudna je bila poezija, ki se je rodila v onih dneh v njegovi duši. Pesmi iz zbirke „Poema Paradisiaco“ so kakor slike angleških preraphaelitov. Nobene strasti ni v njih, vse je le kakor sen. Skozi stare, jesenske parke stopamo ob poetovi strani in zremo na neme ribnike, ob katerih stoje molčeče statue; in blede žene srečavamo in trudna sladkost je v njih besedah.

„Korakov svojih več ne slišim. Kot senca sem; bolest je moja kakor senca. In vse življenje moje je kot senca nestalna, negotova, nerazločna, brez imena . . .“

A D'Annunzio ni mogel ostati pri takšni liriki; preveč se mu je hotelo življenja. Nastali so romani „Piacere“, „Trionfo della Morte“, „Giovanni Episcopo“, „L'Innocente“, še polni trudne melanholije in bolesi, rojene iz razkošja, a že oznanjajoči izpremembo, ki se vrši v pesnikovi duši in rodi nekaj novega, velikega.

In to je prišlo. Neapoljski „Mattino“ je priobčil 25. septembra 1892. l. članek D'Annunzia „La bestia elettiva“. V njem je govoril italijanski poet prvokrat o Nietzscheju. In ko je izšel v l. 1894. roman „Trionfo della Morte“, ki je bil pa napisan že pet let poprej, je napisal pesnik v posvetilu svojo veroizpoved, ki sicer ni v nobeni zvezi z romanom samim: „Slušamo glas velikodušnega Zaratustre, o Ceniobarca, in pripravljamo v umetnosti s trdno vero pot Nadčloveku . . .“

D'Annunzio je tedaj postal Nietzschejev učenec in je našel v tem samega sebe. Toda D'Annunzio ni Nietzsche, kakor Nietzsche ni bil D'Annunzio. Italijanski poet je razumel tudi nemškega filozofa po svoje in si izbral iz njegovih naukov one, ki so prijali njegovemu okusu, ter si jih je prikrojil tako, kakor mu je narekovala lastna narava, da postane človek nadčlovek, če pozabi vse, kar mu stavi meje v življenju.

In pesnik je postal imperialist. V divnem, silnem zanosu je zapel svoje „Odi Navali“, proslavljajoče v prvi pesmi ladjo, ki naj plove „tja, kjer razgrinja vsakdo silo, ki jo nosi v sebi; kjer je vsakdo sam svoj kralj in v sebi nosi si zakone in v sebi svojo moč ima in sen . . .“ — Zapel je bojne pesmi italijanskim torpedovkam in sanjal o sili in moči. A prvi njegov nadčlovek je junak romana „Le Vergini delle Roce“. Claudio Cantelmo hoče doseči nekaj velikega, ogromnega: ustvariti popoln tip Latinca, izraziti vse svoje sanje in misli v enem samem velikanskem umotvoru; ustvariti rod, ki bi ohranil in dalje razvijal njegovo duševno bogastvo in njegove pridobitve. In najprej hoče izvesti zadnjo nalogo. V slikovitem jeziku opisuje D'Annunzio življenje svojega junaka, ki ne ve, katero izmed treh žena-sester naj si izbere, da ustvari ž njo človeka bodočnosti.

Te sanje o sili in moči so privedle pesnika k politiki. Dal se je voliti v parlament, kjer je stal nekaj časa na skrajni desnici kot vnet zagovornik imperializma. A naenkrat je zasanjal o revoluciji in prestopil k skrajni levici. In pesniški plod tega koraka je bila revolucionarna drama „La Gloria“.

A odslej je iskal nadčloveka vse drugod: njegova lastna oseba mu je postala vse. Postal je sam sebi edini cilj. Napisal je roman „Il Fuoco“ in oni dve drami, katerih slavo je raznesla Eleonora Duse po vsem svetu: „La Città Morta“ in „La Gioconda“. Tu so padli za pesnika vsi zakoni morale in države; njegovi perverzni junaki-nadljudje ne poznajo nobenih mej; vse jim je dovoljeno, da dosežejo svoje cilje in uteše svoje hrepenenje.

Vse to je bilo šele samo iskanje; svoje velikanske obljube in načrte, ki jih je polagal v usta junakom svojih romanov, je deloma uresničil D'Annunzio, ko je napisal tragediji „Francesca da Rimini“ in „La Figlia di Jorio“ ter speve „Laudi del cielo del mare della terra e degli eroi“.

Žalostna povest Danteja o nesrečni Francesci se je razvila pod D'Annunzиеvim peresom v „spev krvi in razkošja“; njeni junaki ne teorizujejo več, ampak živijo življenje svobodnih, silnih, poželjivih, strastnih ljudi, ki se ne klanjajo nobenim zakonom; in ozadje tej žalostni zgodbi je italijansko mesto dvanajstega stoletja z vso svojo poezijo, lepoto in cvetočimi ženami.

V tragediji „La Figlia di Jorio“ se je pa vrnil D'Annunzio v domače Abrace, ki jih je opisoval že tolikokrat poprej v svojih novelah, in je našel tam junake, svobodne prebivalce svobodnih gorá, živeče kakor zdrave, razumne živali. Ta žaloigra o ljubezni med pastirjem Aligijem in lepo vaško kurtizano Milo, o borbi med njim in njegovim očetom zanjo ima nekaj sofoklejskega v sebi. Aligi postane ubijalec svojega očeta, a Mila se žrtvuje za svojega ljubimca in tudi pogine. — Morda so D'Annunzиеvi Abruci preveč mestni, preveč salonski, morda tudi preveč razmišljajo o svojih čuvstvih; a kljub temu je „Jorijeva hči“ mogočna, silna, četudi krvava dramatična bajka.

Višek D'Annunzиеvega stvarjanja pa pomenjajo „Laudi“. V njih je sama radost, sama neskaljena harmonija in življenska samozavest. D'Annunzio je v njih kakor mlad poganski Favn, ki je spal v noči pod starimi cipresami in ga je sedaj zbudil klic prvega jutranjega ptiča. Skoči pokoncu, zre okoli sebe, pretega si zdrave ude in zre in zre in se smeje: samo solnce je kroginkrog in jasno je nebo in ni žalosti v življenju in ni bridkosti in ni smrti. Zakaj lagala so usta, trdeča, da je umrl Pan. — Ne, veliki Pan ni umrl, še živi on in živi vsa helenska solnčna lepota.

In v muzikalnih, svobodnih verzih nas vodi poet v svet svojih sanj, v svet antičnih mitov, v sveto Helado in Rim in v svoj Paradiž.

In srečavamo davne mitične junake in heroje, mesta slave in davnih bojev in opaja nas sama slava in samo solnce. In poet se dviga nad življenje, njegova individualnost se širi, bliža se solncu.

„Več nimam ne imena ne usode
med smrtnimi; ime je moje
Poldan. In v vsem živim
kot Smrt molčeč in nem.
In žitje moje je božansko.“

In spev se končava s proslavo speva samega. —

D'Annunzio ne pozna resnice, da so povsod stavljene meje, ki jih ne sme prestopiti nihče nekaznovan. In ne pozna mej, ki so stavljene njegovi stvarjajoči sili. Hotel je svoje nadljudi naslikati v še večji meri, meriti njih sile ob še večjih nalogah in je zapadel — manirizmu. Ostale so še iste krasne slike, isti jezik, a ni bilo več tehtne vsebine. Namesto misli je prišla — reklama, prišlo je igranje s patriotskimi in aktualnimi efekti in rodil se je barok, puhel in votel.

Umerjena je bila še drama „La Fiaccola sotto il moggio“, a „Più che l'amore“, „La Nave“ in „Fedra“ niso mogle kljub krasnemu jeziku in posameznim zadivljajočim prizorom izzvati onega uspeha, ki so ga imela njegova prejšnja dela.

* * *

Kaj je D'Annunzio v svojem bistvu? Lirik, romanopisec ali dramatik? Dejal bi, da je človek, ki živi svojo umetnost. In v tem ima na sebi res nekaj onega, kar so imeli veliki ljudje laške renesanse: življenje jim je bilo praznik, svečanost, pri kateri je hotel vsakdo sedeti na prvem mestu ter se ni branil nobenih sredstev, da to doseže. In če stopajo D'Annunzievi junaki preko trupel svojim ciljem naproti, ali niso v tem podobni Cezarju Borgii? In ali ni podoben Benvenuto Celliniju, ki je z največjo ravnodušnostjo ubil človeka ter pet minut pozneje sedel v svojem ateljeju in sanjal o velikih delih, ki jih ima še izvršiti, — ali ni podoben junakom modernega italijanskega pesnika, ki se ne ustrašijo celo krvavega čina, samo da se potem opoje z razkošjem?

In kakor umetniki renesanse, je tudi D'Annunzio vsestransko izobražen. Njegovi junaki govore o zgodovini, o slikarstvu, o kiparstvu, o godbi, o filozofiji. V svoje romane vpleta razprave o Wagnerju, o italijanski poeziji, o Danteju, a vse to le v toliko, v kolikor služijo v okras njegovemu delu. Vse, kar srečavamo v njegovih delih, je stilizovano tako, da se ujema z akordom, ki enotno

preveva umotvor. Vse se pretvori pod njegovo mojstrsko paleto: s čudesno fineso opisane preproge in zaslone, vaze in rože, vzduh, nasičen z opojnimi dišavami ženskega budoarja ali z vonjem trudnih, jesenskih rož; morje, kopajoče se v solnčni svetlobi in trepetajoče kakor deviške grudi, ali pa morje, ko sanja in šepeče utrujeno ob poznih večerih, ali pa, ko se meče razburkano ob temne skale; mesto s svojim šumom in hrumom; pejzaži s starimi parki in jesenskim nebom, rimska Kampanja z večnim mestom; lagune z blestečo Venecijo.

In po takšni zemlji hodijo in živijo njegovi junaki, ki so vsi on sam. V vseh svojih junakih proslavlja le samega sebe, zakaj D'Annunzio je sam sebi vse. Ljubi življenje, ljubi lepoto, je velik umetnik, a vere ni v njegovem srcu nobene. On veruje samo v sebe samega in v svojo moč. Metafizike ne pozna in ne priznava nobene in edini zakon mu je lastno hotenje in hrepenenje.

In žena in ljubezen?

Žena je inferijorno bitje in je samo spol. Čudesen cvet je na drevesu življenja, a samo za to, da opoji in osladi s svojim vonjem neutešno moževo hrepenenje. A ljubezen D'Annunziovih junakov je ljubezen bolnih, nervoznih ljudi. Njeno razkošje je bolno in bolestno, nenaravno, njeno uživanje je rafinirano uživanje hiperkulturnih junakov in dekadentov, ki se imajo za nadljudi.

D'Annunzio je sam junak svojih del in opisuje svoja razkošja in zre na ves svet le s svojimi očmi in zato njegovi romani niso romani in drame niso drame. Vsa njegova dela so poezije, čudolepe pesmi velikega umetnika, ki jih poje samemu sebi v slavo v ponosni samozavesti, ki pa se žalibog včasih izpremeni v megalomanijo.

A kakšen je njegov zadnji roman?

* * *

D'Annunzio opisuje na 525 straneh svojega romana „Forse che si, forse che no“ borbo med dvema silama: med poltnotjo in duhom. Duh se hoče otresti poltnosti, hoče zmagati, a moč poltnosti je prevelika in duh — podleže.

Vsebina je v kratkem sledeča. Glavni junak, nadčlovek, zrakovalec Paolo Tarsis se zaljubi v mlado vdovo Izabelo Inghirami in med njima se razvije strastno razmerje. Izabela je nenasitna in si hoče povečati užitek razkošja s tem, da muči Paola in ga odbija od sebe; edini cilj v življenju ji je le nasičenje lastnih strasti, edino brezmejno razkošje more dati njenemu življenju vsebino. A ima

mlajšo sestro Vano, ki ni nič manj strastna od nje in se tudi zaljubi v Paola. Obe pa imata mladega rahločutnega brata Alda, ki ljubi svojo sestro Izabelo. In med njimi se razvije nema borba: Vana je ljubosumna na Izabelo, Aldo na Paola. A Izabela tudi ne odbija ljubezni svojega brata in muči obenem Paola z novimi nenasitnimi željami.

O vsem tem govori pisatelj na dolgo in široko. A pripravlja se katastrofa. Vana ne more dalje premagovati svojega nagnjenja; gre k Paolu in mu očrni Izabelo kot Aldovo ljubimko ter se vrne domov in se zabode z nožem. A njena sestra se napoti med tem k Paolu; med njima nastane prepir, a ta prepir se izpremeni v divjo orgijo; utrujena od ljubezni in sovraštva zaspita, a ko se prebudita, izvesta o Vaninem samomoru.

Paolo odpotuje v Bologno, da si ogleda soho za spomenik svojemu mrtvemu tovarišu - zrakoplovcu Cambiasu, a ko se vrne v Florenco, da se sestane z Izabelo, izve, da sta jo odvedla dva neznanca, pohotna individua in da je zblaznela. Ne uzre je nikdar več. In takrat sklene premagati svet in življenje in umreti; in sledi divna epizoda: Paolo se dvigne s svojim zrakoplovom v zrak, vzpenja se više in više, doseže višine, kamor se še ni nikdar vzel človek, leti čez zemljo v solnčnem blesku in v njegovi duši se prebudi želja po življenju in zmagi. In zre zemljo pod seboj, zre morje, a tu se mu pokvari letalni stroj ter mu rani nogo. Izkrca se na sardinskem obrežju ter pomoči ranjeno nogo v morsko vodo . . .

Junaki tega romana so kakor junaki prejšnjih D' Annunziovih del: nadljudje, silni, brezobzirni, sami sebi cilj. Paolo Tarsis pozna ves svet, videl je vse dežele, nič mu ni tuje. Bil je v Indiji, na Japonskem, v Buhari, na Kitajskem, v Tibetu. Po cele strani govori o vsem, kar je videl v daljnih azijskih deželah, pripoveduje o čudesih Japonske, o bajnih krasotah Indije z zanosom in patosom; a za tem patosom se krije nekaj, kar kaže, da ni nikoli videl teh dežel, ampak da so mu znane samo iz . . . potopisov in enciklopedij.

In Paolo pozna tudi umetnost. Govori o Michelangelu in Rafaelu, o Schumannu in Beethovenu, o medicjski renesansi, o Danteju, o Homerju in Ahilu, pripoveduje o Aladinu. A vse to je le pajčolan, s katerim skuša zakriti to, kar se godi v njegovi duši: in tam je sama borba nenasitnih strasti.

In podobna je Izabela, bolna ženska narava z razdraženimi živci, kateri ne zadostuje več naravno razkošje, ampak se ji hoče

nečesa več. Ne zadostuje ji več ljubezen, ampak hoče se ji ljubezni in boli.

In ko pride Izabela oni večer, ko se ubije Vana, k Paolu, se razvije med njima sadistična orgija. Paolo jo podi stran od sebe, ji grozi, a Izabelina strast ne pozna mej. In Paolo jo vrže na zofo, bije in grize . . . In D'Annunzio opisuje na petnajstih straneh to ljubezen nadljudi.

Vse, kar govorijo ti D'Annunzievi junaki o umetnosti in življenju in poeziji, so samo fraze in glasne besede, s katerimi skušajo zaglušiti to, kar se odziva v njih notranjosti; a ta notranji glas jim govori le o nagih ženskih telesih, o grudih, o opojnem vonju parfumovanih las. — Ali je to ona velika umetnost, ki jo je vedno obetal D'Annunzio? Ne! Njegovi junaki sicer nikoli niso bili zdravi, njih ljubezen je bila vedno nenaravna, a nikoli se ni bil prej tako približal onemu stališču, na katerem je sedaj napisal roman, ki je brezdvomno soroden z Arcibaševim „Saninom“.

Posamezna mesta so sicer krasna; včasih govorijo njegovi junaki še vedno tako lepo o godbi, kakor so govorili v „Trionfo della Morte“, o Wagnerjevem „Tristanu“, toda tudi za „D'Annunzиеvim slogom se že krije puhlost. D'Annunzio ve veliko, veliko lepih besed, a ne zna gospodariti ž njimi. Kakor ploha se mu sipljejo izpod peresa, a kaj so lepe besede, če ne krijejo vsebine?

Vasari je mislil, da postane drugi Michelangelo, če uporabi v svojih slikah Michelangelove oblike, a je pozabil, da je treba imeti za takšne oblike tudi Michelangelovega duha; in postal je samo umetnik, katerega bi bil že ves svet pozabil, da ni ustvaril drugega dela: prve zgodovine umetnosti.

In podobno je sedaj z D'Annunziem; oblike so še vedno iste kot v davnih dneh, a sok, ki se pretaka po njih žilah, umira in sahne.

Toda oboževalci D'Annunzia tega le še nočejo verjeti. Recenzent rimske „Tribune“ je napisal med množico patriotskih fraz in bombastnega panegirika sledeče stavke:

„Ali smo mi (t. j. Italijani) v romanu manjši od Rusov in Francozov? Ne! Ne „Ana Karenina“, ne „Madame Bovary“, niti vsi drugi tvori barbarske (sic!) fantazije . . . se ne morejo primerjati s križevim potom Izabele . . . In nobeno „Vstajenje“, nobena zmaga človeka nad vsem zlom zemlje ne vzdrži primere z idejo „D'Annunzиеvega romana.“ In zaključuje: „Topot je premagal Latinec barbarca!“

Hvala Bogu, da niso vsi Lahi tega mnenja. Junaki tega romana naj bi bili oni nadljudje, o katerih je sanjal veliki Nietzsche? Ti

slabiči, ki ne morejo premagati najmanjše strasti, naj premagajo svet in življenje? In njih življenje naj bo kultura bodočih dni? Ne, takšne kulture res ne oznanjata ne Tolstoj, ne Flaubert.

Kritik londonskega dnevnika „Times“ je posvetil temu novemu romanu članek, naslovljen „Zapravljen talent“ in pravi med drugim: „Čudovito nadarjenost D' Annunzia so priznali njegovi rojaki, toda, ali bi morali morda mi radi tega prikrivati svoje nezadovoljstvo? Ne, mi tega ne verujemo. Živel je nekdam romanopisec, če ne poet, večji od D' Annunzia: Balzac. Tudi on je hotel razkriti najtemnejše globine človeškega duha, toda njegova dela oživlja čistost namenov, ki si jih je nalagal pisatelj. In sedaj se mi Angleži pred D' Annunzиеvimi deli ne moremo odreči svojim idejam ali pa, bodisi, pred sodkom; obžalovati moramo odkrito D' Annunzиеve romane. Nikdar ni uničila usodnejša bolezen mogočnejše umetniške moči . . .“

D' Annunzio je bil velik umetnik, a je zapravil svoj talent. Na njem samem so se izpolnile besede onega Nietzscheja, ki ga tako časti:

„Jeder großen Erscheinung folgt die Entartung nach, namentlich im Bereiche der Kunst . . .“¹⁾

Jožef Borovnjak.

Iz življenja ogrskega Slovenca.

Anton Trstenjak.

nkraj Mure v Železni in Zaladski in niže v Šomodski stolici prebiva po zadnjem štetju 74.535 Slovencev. To so takozvani Prekmurci ali ogrski Slovenci. Sami pravijo, da so Slovenje. Kakor od debla odsekana veja so odtrgani ogrski Slovenci od slovenskega debla, seveda tudi od slovenske književnosti. Pišejo v svojem narečju, kakor pravijo, v starem slovenskem jeziku in rabijo madžarski pravopis. Njih književna delavnost se omejuje le na molitvenike in na spise nabožne vsebine, osobito na take, ki nam pripovedujejo mične dogodbe iz življenja svetnikov in svetnic. Izmed teh igrata prvo vlogo sv. Štefan, ki je bil Madžar, in Devica

¹⁾ Menschliches, Allzumenschliches.